

REEDICIÓ DE LA TRADUCCIÓ CASTELLANA DE LA NOVEL·LA

‘Incerta glòria’, de Joan Sales

CARME ARNAU

Hi ha dues novel·les catalanes que ens donen una encertada i alhora entenedora visió de la Guerra Civil i del seu temps: *La plaça del Diamant*, de Mercè Rodoreda, i *Incerta glòria*, de Joan Sales, editor i admirador de la primera. Ara bé, els seus autors són dos grans creadors, bons lectors, atrets tots dos per la poesia i, també, amb una àmplia experiència de la vida, per tant, les seves novel·les van molt més enllà de la crònica o d'un realisme *strictu sensu*. Totes dues, a més, recolzen en la creació de personatges que semblen de veritat, de carn i ossos, un aspecte que, segons Sales, caracteritza les grans novel·les i aquest és, certament, el seu cas. Justament Planeta acaba de reeditar la traducció castellana d'*Incerta glòria* (1969), de Carles Pujol. I és una bona ocasió, en un moment literari que sembla marcat per la memòria i per la revisió de la història, del passat, per tornar a una novel·la a la qual –com acostuma a passar amb les grans obres– el pas del temps no ha fet més que accentuar-ne la vàlua. Es tracta, de fet, d'una novel·la de gran complexitat i que, arran de l'edició francesa (1962), va ser molt més ben rebuda que no pas a Catalunya, encara sota el règim franquista, que vol dir sota una fèrria censura que procurava esborrar o menystenir els escriptors catalans, en una situació desavantajosa, enfront dels que escrivien en castellà, a Barcelona; per això Sales, editor a més de novel·lista, que viu en carn pròpia el problema, escriu l'any 1963 a Mercè Rodoreda –Sales és també un prolífic i amè escriptor de cartes– que la premsa fa el silenci als llibres catalans: “I el silenci de la premsa perjudica. La venda no acaba de prendre la volada. D'ençà que a Nova York hi ha vaga de diaris (ja fa dos mesos que dura) diuen que les entrades al teatre han baixat vertiginosament. Cal pensar que la literatura catalana viu en vaga de diaris des de l'any 1939. El miracle és com ha sobreviscut”.

COMPARAT A BERNANOS I A GREENE

Tot plegat farà que, pel que fa a la seva redacció/ons, *Incerta glòria* sigui una de les de les obres més singulars del panorama europeu, des de la primera edició, premi Joanot Martorell del 1955, fins a la darrera, ja pòstuma, del 1999, passant per la francesa, que no és pas una traducció sinó una versió diferent, escrita amb molta més llibertat i fins i tot amb una voluntat didàctica per explicar la situació de Catalunya a aquells que la desconeixen. Arran d'aquesta publicació, Sales va ser comparat a Bernanos i a Greene, llavors els màxims representats d'una novel·la catòlica, innovadora i agosarada, de plena actualitat. Però Sales va modificar i ampliar constantment la novel·la que sembla, així, una obra plena de vida i, malgrat que en l'edició del 1969 va declarar que ja no hi tocaria res més, la posterior, del 1971, és encara més llarga. Deixant de banda el paper de la censura, una autètica espasa de Dàmocles, la novel·la s'allarga en cada nova edició perquè es tracta d'una mena de biografia essencial i novel·lada, que Sales amplia temporalment, perquè, encara en actiu i atent al que l'envolta, hi exposa un difícil viatge

per la vida –*Viatge d'un moribund*, es titula l'únic recull poètic que publicà, amb una clara influència de Baudelaire, el qual considera el seu cinquè evangeli–. Clar exemple de *work in progress*, doncs, si la singularitat és el mot que millor defineix *Incerta glòria*, també ho és pel que fa als seus personatges, tres amics combatents al front d'Aragó, Lluís, Soleràs i Cruells, l'autèntica clau de volta de l'obra; es tracta de figures plenes de vida i, per tant, de contradiccions, amb un món interior envitricollat i incomprensible, no només per als que els envolten, sinó sobretot per a ells mateixos; de fet, una altra de les afinitats més profundes de Sales és Dostoevski, aquest autor cabdal, del qual va traduir al català *Els germans Karamàzov*. A més, els tres per-

Ara bé, els nombrosos aspectes autobiogràfics, decisius en la versemblança de l'obra, es transcendeixen en la creació d'uns personatges en els quals Sales ha sabut compondre una imatge encertada de l'home al segle XX. Sales, però, defuig sempre l'abstracció i l'intel·lectualisme –defensor de la Renaixença, va ser molt crític amb el Noucentisme, pel seu elitisme–, i aconsegueix que els seus personatges esdevinguin també individualitats convincents. En aquest sentit, l'autèntic protagonista és Juli Soleràs, el més revoltat, el més inestable i, sobretot, el més lliure, amb el dret d'equivocar-se i, també, de rectificar, amb aquesta llibertat, doncs, tan valorada en l'existencialisme. Soleràs, de fet, representa la figura de l'heroi, parti-

figura de Soleràs, vista només des de la perspectiva dels seus amics, s'omple de misteri, de tenebres, fins i tot pel que fa als seus orígens, per això el seu amic Lluís, en pensar en ell, es pregunta: “¿Qui és en fi Soleràs? ¿Potser una hipòtesi? ¿Un trencaclosques? Donaria qui sap què per saber-ho”. Figura plena d'ambigüitat i de misteri, doncs, i alhora plena de vitalitat, queda finalment com un exemple d'existència compromesa, que vol dir de vida i també de mort. Però, si els personatges masculins són figures ben convincents, el mateix s'esdevé pel que fa als femenins. Trini, l'estudiant jove que ha quedat amb el seu fill a Barcelona, i la Carlana, la dona gran i amb un poderós atractiu per a Lluís, el company de Trini, que viu al poble d'Aragó

on han anat a raure els combatents. Gràcies a la primera tenim una penetrant descripció de la Barcelona en guerra, una ciutat perillosa i fantasmagòrica, en la descripció de la qual Sales demostra ser un hàbil visionari. Gràcies a la segona es fa present la superioritat d'una dona humil i de gran categoria, capaç de tot per ascendir socialment, ella i, sobretot, els seus fills.

PERSONATGES MOLT ATRACTIUS

I si el lector es trobarà, en llegir la novel·la, amb uns personatges de gran atractiu i vida, també s'enfrontarà amb una visió complexa del temps històric que hi és evocat, de la guerra, sobretot, però també de la postguerra, que n'és una dolorosa conseqüència. De fet, la guerra representa per als protagonistes un viatge forçat, que esdevé una dura i precipitada iniciació, una descoberta del món tràgica,

amb la mort com a centre. I el mal, aquest mal tan obsessiu en Sales com en Dostoevski. De fet, la guerra, que aquells que van viure no poden oblidar mai més –semblantment al cas de Sales–, és l'origen de l'obra i per això, al seu final, el supervivent Cruells es remunta en una mena de *flash-back* a un dia de juliol, aparentment un dia qualsevol i que, tanmateix, canviarà la vida de tots plegats, de la ciutat i del país. De fet, a la guerra, amb la guerra descobriren que la fraternitat, la valentia i la generositat són tan naturals en l'home com la maldat, la violència i la crueltat –i d'aquí el pessimisme de Sales, ben reflectit a l'obra–. I d'aquesta manera una guerra concreta i encertadament evocada, es transforma també en una reflexió ambiciosa sobre la vida i la condició humana, i només ens cal llegir l'epígraf principal, que ja ho anuncia: “¿Qué veys ¿Veo, dixo Andrenio, que las mismas guerras intestinas de agora doscientos años...”.

Es tracta d'una reflexió tenyida de melangia, de l'obra d'un novel·lista que no deixa mai de ser també un poeta, d'un autor que pensa que “el valor d'una novel·la ve de la càrrega de poesia que transporta”. I daquí neix un altre dels atractius de la novel·la, l'escriptura, hàbil barreja d'una veu col·loquial, amb un subtil sentit de l'humor, i de veu poètica. Sales, de fet, que creu que la finalitat essencial d'una novel·la és que s'ha de llegir de gust, i ho demostra amb *Incerta glòria*, una novel·la que val la pena llegir o rellegir.

JOAN SALES (BARCELONA, 1912-1983) ERA NARRADOR I EDITOR

FERRAN SENDRA / ARXIU

sonatges principals viuen en un moment històric igualment envitricollat, amb la guerra com a esdeveniment central i les contradiccions i les atrocitats de tot tipus que el caracteritzen. Figures rebels i angoixades –aquesta angoixa tan persistent al segle XX–, tots tres intenten, de manera desesperada, de donar un sentit a les seves vides i els paral·lelismes que podríem establir amb el seu creador són múltiples, com acostuma a passar amb les obres engatjades, una etiqueta ben pertinent d'*Incerta glòria*; de fet, Joan Sales, home inquiet, va ser comunista en la seva joventut per retornar posteriorment al catolicisme de la seva infantesa; estudiant de dret, a tocar de la guerra, es va inscriure a l'Escola de Guerra de la Generalitat per preparar-se militarment i esdevingué un oficial republicà, decidit a defensar el seu país; així va veure, impotent, com al voltant seu perdien la vida molts soldats joves –“Als soldats morts per la pàtria” dedica *Viatge d'un moribund*–; a més, es va haver d'exiliar en perdre la guerra, primer a França, posteriorment a Mèxic, on fundà *Quaders de l'exili*. Sempre va ser, doncs, un home compromès i d'aquesta manera vida i obra es converteixen en indestruïbles, com s'esdevingué en l'engatjament que, segons Camus, de permanent actualitat i citat també per Sales, representa el doble joc d'una vida i d'una obra, mentre que, per a Simone Beauvoir és la presència de l'autor/a en l'escriptura.

cularment valorada en una novel·la de guerra, en morir jove al front; serà ell, també, qui encarnarà de manera ben convincent els dos grans mites de la novel·la: el de la joventut i el del fracàs. Pel que fa al darrer, caracteritza un bon nombre de personatges contemporanis, d'ençà la clàssica i alhora tan actual *L'educació sentimental*, de Flaubert; a més, una obra de Jean Lacroix es titula, justament, *L'échec (El fracàs)* i l'autor francès, destacat representant del personalisme, es va interessar per *Incerta glòria* i en va triar un fragment per encapçalar un capítol de la seva obra; pel que fa a la joventut, Sales considera que és l'única època de la vida en què aquesta pot cobrar un sentit, en poder-se abastar la glòria, encara que sigui incerta, com anuncia el títol de la novel·la, un vers de Shakespeare, una autor que Sales també valorava molt pels seus personatges plens de vida. De fet, la glòria, una aspiració ben humana i sobretot per a uns personatges tan romàntics, es busca en l'amor i en la guerra. Per això un d'ells comenta: “I la glòria de debò ¿quina seria? La guerra i la mort, imitar i el contrari!”.

MISTERI I TENEBRES DE SOLERÀS

Novel·la hàbilment construïda, si tenim el testimoni directe, en primera persona, de Lluís i de Cruells –cartes pel que fa al primer, en la redacció de les quals Sales era tan hàbil; una mena de memòries pel que fa al segon–, la